

İKLİM KANUNU TEKLİFİNE İLİŞKİN GÖRÜŞ YAZISI

Bilindiği üzere antropojenik faaliyetlerden kaynaklanan iklim değişikliği henüz tamamlanmamış bir süreç olmasına rağmen insan yaşamı üzerinde doğrudan ve dolaylı olarak olumsuz etkilere sebep olmaktadır. İklim değişikliğine bağlı ekstrem hava olayları ve afetler insan sağlığını doğrudan etkilemekte, yüz binlerce insan iklim değişikliğinden kaynaklanan söz konusu afetler ve salgın hastalıklar nedeniyle hayatını kaybetmektedir. Bunun yanı sıra iklim değişikliğine bağlı olarak görülen doğal çevre üzerindeki tahribat, tarım alanlarının ve su kaynaklarının zarar görmesi, orman yangınlarının ve kuraklığın artması gibi olgular küresel gıda güvenliğini tehlikeye düşürerek gıda krizine yol açmaktadır. Nitekim, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından yayımlanan 11'inci Kalkınma Planı'nda yüksek sera gazı emisyonlarının da etkisiyle hızlanan iklim değişikliğinin doğal afetlerin artmasına neden olduğu ve insanlık için ciddi bir tehdit oluşturduğu vurgulanmaktadır.

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin (BMİDÇS) 1'inci maddesinde iklim değişikliğinin insan yaşamı üzerindeki olumsuz etkileri "*insan sağlığı ve refahı üzerinde önemli zararlı etkileri olan değişiklikler*" olarak tanımlanmaktadır. Sözleşme'nin 3'üncü maddesinde ise iklim değişikliğinin insan kuşaklarını etkilediği kabul edilerek günümüz ve gelecek kuşakların korunması gerektiği belirtilmektedir.

İklim değişikliğinin insan yaşamı üzerindeki tüm bu olumsuz etkileri, bireylerin uluslararası insan hakları hukuku tarafından koruma altına alınmış haklardan yararlanmalarını güçleştirmektedir. Nitekim Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi'nin ve Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin (*Intergovernmental Panel on Climate Change*) raporlarına göre uluslararası insan hakları hukuku normları kapsamında güvence altına alınan yaşam, sağlık, beslenme, su ve sanitasyon, barınma gibi haklar iklim değişikliğinden olumsuz etkilenmektedir.

İklim değişikliği tüm insanlık için bir tehdit olmakla birlikte sosyal statü, cinsiyet, yoksulluk düzeyi, kaynaklara erişim ve benzeri faktörler nedeniyle dezavantajlı grupları daha fazla etkilemektedir. Sayılan faktörler nedeniyle toplumun bazı kesimleri iklim değişikliğine uyumda sosyoekonomik engellerle karşılaşarak sistematik ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Bu çerçevede gelişmiş ülkelerin vatandaşlarına kıyasla gelişmekte olan ülkelerin vatandaşları ile her ülkede kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelliler gibi dezavantajlı gruplar toplumun diğer kesimlerine göre iklim değişikliğinden daha fazla etkilenmektedir.

İklim değişikliğinin insan hakları üzerindeki olumsuz etkisi, iklim değişikliğini salt çevresel sorun olmaktan çıkarıp bir insan hakları sorunu olarak değerlendirilmesini ve iklim

değişikliğine yönelik politikaların hak temelli bir yaklaşımla ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda insan haklarının iklim değişikliğine yönelik çözüm projeksiyonlarının temelinde yer alması önem arz etmektedir. 2010 yılında gerçekleştirilen 16. Taraflar Konferansı'nda iklim değişikliğinden kaynaklanan zararların dezavantajlı gruplar üzerinde etkili olduğu belirtilerek BMİDÇS'ne Taraf Devletlerin iklim değişikliğiyle ilgili eylemlerinde insan haklarına saygı göstereceği vurgulanmıştır.¹

Ayrıca, ülkemizin 2016 yılında imzaladığı ve 7 Ekim 2021 tarihinde onayladığı Paris Anlaşması'nın başlangıç bölümünde gıda üretim sistemlerinin iklim değişikliğinin olumsuz etkileri karşısında özel olarak hassas durumda olduğu kabul edilmekte ve Taraf Devletlerin iklim değişikliğine yönelik eylemlerinde “*insan hakları, sağlık hakkı, yerli halklar, yerel topluluklar, göçmenler, çocuklar, engelli bireyler ve hassas durumdaki kişilerin hakları ve kalkınma hakkının yanı sıra cinsiyet eşitliği, kadınların güçlendirilmesi ve kuşaklar arası adalet konularına yönelik sorumluluklarına*” saygı göstermeleri, bunları teşvik etmeleri ve dikkate almaları gerektiği belirtilmektedir.

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK) 20 Nisan 2016 tarihli ve 29690 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6701 sayılı Kanun uyarınca insan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ile bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmek ve bu konuda ulusal önleme mekanizması görevini yerine getirmek üzere kurulmuştur.

Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip ERDOĞAN tarafından 2 Mart 2021 tarihinde kamuoyuna açıklanan İnsan Hakları Eylem Planı'nın “*Kırılgan Kesimlerin Korunması ve Toplumsal Refahın Güçlendirilmesi*” başlıklı sekizinci amacının “*Sağlıklı ve Yaşanabilir Çevrenin Korunması*” başlıklı hedefinde “*İklim değişikliğinin temel insan haklarına etkileri analiz edilecek ve sonuçlar kamu politikaları oluşturulurken dikkate alınacaktır.*” faaliyetine yer verilmiştir. Bu çerçevede Kurumumuz iklim değişikliğinin insan haklarına etkilerinin, devletlerin, ulusal insan hakları kurumları da dâhil olmak üzere ulusal ve uluslararası aktörlerin yükümlülükleriyle çalışmalarının değerlendirilmesi ve öneriler sunulmasına olan ihtiyacı tespit etmiş ve “*İklim Değişikliği ve İnsan Hakları Raporu*” hazırlayarak kamuoyuna sunmuştur.

Raporun öneriler ve sonuç bölümünde insan haklarının iklim politikalarına dahil edilmesinin iklim değişikliğiyle mücadelede kritik öneme sahip olduğu, insan hakları merkezli

---

¹ UNFCCC, Report of the Conference of the Parties on its sixteenth session, held in Cancun from 29 November to 10 December 2010, <https://unfccc.int/documents/6527>.

iklim politikalarının hükümetlerin iklim değişikliğinin etkilerine uyum sağlamak ve sera gazı salınımını azaltmak için çabaladığı süreçte insan hakları hukukunun korunmasını ve insan hakları hukuku kapsamındaki yükümlülüklerin yerine getirilmesini sağlayacağı vurgulanmıştır.

6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 9'uncu maddesinde “e) Görev alanıyla ilgili mevzuat çalışmalarını izlemek, değerlendirmek, bunlara ilişkin görüş ve önerilerini ilgili mercilere bildirmek” Kurumumuzun görevleri arasında sayılmıştır. Söz konusu görevin icrası kapsamında ve yukarıda bahsedilen gerekçelerin ışığında, yeşil büyüme vizyonu ve net sıfır emisyon hedefi doğrultusunda iklim değişikliğiyle mücadeleyi amaçlayan İklim Kanunu Teklifinin amaçları arasında iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı insan haklarını koruma, iklim değişikliğinden orantısız biçimde etkilenen dezavantajlı grupları destekleme ve iklim adaletini sağlama yükümlülüğüne yer verilmesi tavsiye edilmektedir. Ayrıca Kanun teklifinin hak temelli yaklaşımla ele alınması için Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun görüşlerine sunulmasının olumlu çıktılar sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Bilgilerinize arz ederim.